

Adviescommissie voor burgerlijk procesrecht

Aan Zijne Excellentie
mr. G.A. van der Steur
Minister van Veiligheid en Justitie
Postbus 20301
2500 EH Den Haag

Den Haag, 18 november 2015

Inzake: het Voorstel tot wijziging van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering in verband met de concentratie van scheepvaartzaken bij de rechtbank Rotterdam

Excellentie,

Hierbij bied ik u het advies aan van de Adviescommissie voor burgerlijk procesrecht met betrekking tot het voorstel tot "Wijziging van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering in verband met de concentratie van scheepvaartzaken bij de rechtbank Rotterdam" (hierna: het wetsvoorstel).

Doelstelling en effecten

1. Het wetsvoorstel heeft blijkens de concept-memorie van toelichting (hierna: de toelichting) tot doel de behandeling van scheepvaartzaken te concentreren bij de rechtbank Rotterdam. Volgens de toelichting is die wettelijke concentratie wenselijk gezien onder meer het specialistische karakter van het rechtsgebied, de deskundigheid van de rechtbank Rotterdam op dat gebied, en het geschatte jaarlijks in eerste aanleg aangebrachte aantal zaken.
2. De Adviescommissie steunt het uitgangspunt dat het bij scheepvaartzaken om een specialistisch rechtsgebied gaat. In de rechtspraak is algemeen bekend dat het grootste deel van de door de Nederlandse rechter in eerste aanleg behandelde scheepvaartzaken door de rechtbank Rotterdam pleegt te worden behandeld. Het is juist dat de rechtbank Rotterdam beschikt over bijzondere deskundigheid op dit rechtsgebied. De wens om de bestaande feitelijke concentratie wettelijk te verankeren, is uit een oogpunt van kwaliteit van rechtspraak begrijpelijk.
3. De Adviescommissie heeft in de haar ter beschikking gestelde stukken geen gegevens aangetroffen die onderbouwen dat het aantal zaken landelijk zodanig is dat is voldaan aan de criteria van het Toetsingskader Wettelijke Concentratie van de Raad voor de rechtspraak. Over dit aspect van de wenselijkheid van concentratie kan zij zich dan ook niet uitlaten.
4. In de inleiding van de toelichting is vermeld dat van de beoogde wettelijke concentratie een gunstig effect wordt verwacht op de positie van Nederland als vervoersknooppunt. Het verdient aanbeveling in de toelichting tevens tot uitdrukking te brengen waarop deze verwachting is gebaseerd.

5. Onder het tweede kopje in de toelichting, 'Concentratie rechtbank Rotterdam', staat dat de verwachting is dat behandeling door gespecialiseerde rechters zal bijdragen aan de efficiency van de procesgang. Zoals gezegd wordt het grootste deel van de in Nederland in eerste aanleg behandelde scheepvaartzaken reeds door de rechtbank Rotterdam behandeld. Onder hetzelfde kopje vermeldt de toelichting dat de rechtbank Rotterdam op dit gebied over een goede reputatie beschikt. Indien deze verwachting wordt ontleend aan het in voetnoot 2 van de toelichting genoemde onderzoek, verdient het aanbeveling dit duidelijker tot uitdrukking te brengen, met een nauwkeuriger aanduiding van de vindplaats.

Bevoegdheid en terminologie

6. In het wetsvoorstel wordt aan de rechtbank Rotterdam een exclusieve bevoegdheid toegekend tot kennisneming van de in art. 625 lid 1 Rv genoemde scheepvaartzaken (hierna: scheepvaartzaken) en een aanvullende bevoegdheid in, onder meer, scheepvaarkortgedingen en zaken betreffende het beslag op en de executie van schepen. Daartoe worden in het wetsvoorstel verschillende begrippen gehanteerd, zoals "(uitsluitende) bevoegdheid", "aanvullende bevoegdheid", "specifieke bevoegdheid" en "exclusieve bevoegdheid". Zo kan de indruk ontstaan dat verschillende soorten bevoegdheden worden bedoeld. Indien verschillen niet zijn beoogd, verdient het aanbeveling eenduidiger te zijn in de gehanteerde terminologie.

Consumentenzaken

7. In het voorgestelde art. 625 Rv wordt art. 101 Rv niet van toepassing verklaard, zodat ook scheepvaartzaken tussen een consument en een niet-consument in beginsel door de rechtbank Rotterdam dienen te worden behandeld. De reden hiervan zou in de toelichting kunnen worden verduidelijkt. Het verdient verder overweging ter vermindering van misverstanden in de toelichting te vermelden dat dit voorstel bepalingen in verdragen of EU-verordeningen omtrent relatieve bevoegdheid in consumentenzaken onverlet laat.

Forumkeuze

8. De toelichting op het voorgestelde art. 625 lid 1 (Onderdeel J) vermeldt dat deze bepaling voorgaat op art. 108 Rv, zodat een forumkeuze niet kan afdoen aan de bevoegdheid van de rechtbank Rotterdam in scheepvaartzaken.

9. Dit voorstel strookt niet zonder meer met het uitgangspunt in het Nederlandse burgerlijk procesrecht dat partijen door een gezamenlijke forumkeuze de relatief bevoegde rechter kunnen kiezen. Uitsluiting van de mogelijkheid van forumkeuze past echter bij een effectieve wettelijke concentratie van scheepvaartzaken bij één rechtbank. Het komt wel vaker voor dat een exclusieve rechterlijke bevoegdheid niet door een forumkeuze kan worden gepasseerd, bijvoorbeeld in pachtzaken. De Adviescommissie acht het voorstel niet bezwaarlijk.

Rijnvaartzaken

10. De toelichting gaat in op de verhouding tussen de voorgestelde relatieve bevoegdheid van de rechtbank Rotterdam en de Herziene Rijnvaartakte. Het verdient aanbeveling in de toelichting de vindplaats van de Herziene Rijnvaartakte op te nemen (Akte van Mannheim van 17 oktober 1868 met het slotprotocol van 17 oktober 1868 en Protocol 43 van 14 december 1922, Trb. 1955, 161/93).

11. De Adviescommissie deelt de opvatting in de toelichting dat de voorgestelde relatieve bevoegdheidsregels omtrent concentratie van scheepvaartzaken bij de rechtbank Rotterdam niet kunnen afdoen aan de bevoegdheidsregels van de Herziene Rijnvaartakte (vgl. W.E. Haak & B.C. de

Savornin Lohman, Den Haag: Sdu 2008, p. 34 e.v). Dit is overigens niet alleen van betekenis voor de voorgestelde regels van relatieve bevoegdheid, maar ook voor de voorgestelde uitsluiting van forumkeuze (vgl. art. 35ter Herziane Rijnvaartakte).

Onbevoegdheid en verwijzing

12. Het voorgestelde art. 625 lid 5 bepaalt dat in een zaak met meerdere vorderingen of verzoeken, waarvan tenminste één onder de wettelijke concentratie bij de rechtbank Rotterdam valt, deze vorderingen en verzoeken alle door de rechtbank Rotterdam worden behandeld en beslist, voor zover de samenhang tussen de vorderingen zich tegen afzonderlijke behandeling verzet. Het voorgestelde art. 625 lid 6 verklaart deze regeling van overeenkomstige toepassing in het geval van zaken in conventie en in reconventie. In de zinsnede over samenhang ontbreekt het geval waarin de samenhang tussen de vorderingen en de verzoeken, of tussen de verzoeken zich tegen afzonderlijke behandeling verzet.

13. Volgens de toelichting gaat het in het voorgestelde art. 625, leden 5 en 6, Rv om regels van doelmatigheid. Het samenhangcriterium van de voorstellen vergt een beoordeling van de mate waarin sprake is van samenhang tussen de vorderingen en verzoeken in een zaak. Het 'voor zover' laat het in wezen over aan de verwijzende rechter of hij een zaak geheel of ten dele wil verwijzen. Uit de tekst van het wetsvoorstel en de toelichting wordt nog niet voldoende duidelijk waarom het doelmatig wordt geacht dat vorderingen en verzoeken die deels specialistisch van aard zijn en deels niet, zoveel mogelijk gezamenlijk worden behandeld. Gezien het doel van concentratie in dit geval – een optimaal gebruik van de expertise van de gespecialiseerde rechter - ligt het minder voor de hand de rechtsgang bij die gespecialiseerde rechter te belasten met vorderingen en verzoeken die in overwegende mate geen betrekking hebben op het te concentreren rechtsgebied. Indien dat niettemin de bedoeling is, zou dat tegen de achtergrond van de doelstelling van het wetsvoorstel verduidelijking verdienen.

14. Het samenhangcriterium wijkt af van dat van art. 107 Rv ('mits tussen de vorderingen tegen de onderscheiden gedaagden een zodanige samenhang bestaat, dat redenen van doelmatigheid een gezamenlijke behandeling rechtvaardigen'), van het verknochtheids criterium van art. 220 Rv ('in geval de zaak verknocht is aan een zaak die reeds bij een andere gewone rechter van gelijke rang aanhangig is') en van het samenhangcriterium in art. 30b van het wetsvoorstel tot Wijziging van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en de Algemene wet bestuursrecht in verband met de vereenvoudiging en digitalisering van het procesrecht (34059) ('mits tussen de vordering en het verzoek voldoende samenhang bestaat'). Indien afwijking van de recente keuze voor het criterium van art. 30b niet is beoogd, verdient het aanbeveling in dit wetsvoorstel hetzelfde criterium te hanteren, zodat de rechtspraktijk niet onnodig voor vragen van uitleg wordt geplaatst. Indien die afwijking wel is beoogd, zou de reden daarvan in de toelichting kunnen worden verduidelijkt.

15. In de voorstellen lijkt aansluiting te zijn gezocht bij de art. 94 en 1019l Rv. Deze bepalingen hebben echter geen betrekking op de relatieve competentie van rechtbanken, maar op de competentieverdeling binnen een gerecht tussen de kantonrechter en de civiele rechter (in het verleden ook wel aangeduid als sectorcompetentie). Verwijzing van zaken binnen eenzelfde gerecht kan niet zonder meer op één lijn worden gesteld met verwijzing van zaken naar een ander gerecht. Voor partijen is verwijzing naar een ander gerecht ingrijpender dan verwijzing naar een andere rechter binnen hetzelfde gerecht. De Adviescommissie betwijfelt daarom of de maatstaf van de art. 94 en 1019l Rv geschikt is voor de beoordeling van de relatieve competentie in het voorgestelde art. 625 Rv.

16. Het voorgestelde art. 625 lid 8 Rv verklaart art. 74, eerste, tweede en derde lid, eerste zin, Rv van overeenkomstige toepassing. Als echter niet wordt geregeld dat de rechter een zaak die onder

de wettelijke concentratie valt, ambtshalve dient te verwijzen naar de rechtbank Rotterdam, is voor verwijzing van dagvaardingsprocedures vereist dat door een partij uitdrukkelijk een beroep op art. 110 Rv wordt gedaan. Het gaat hier immers om een kwestie van relatieve competentie.

17. Hoewel de voorstellen aansluiting zoeken bij verwijzing tussen de kantonrechter en de civiele rechter, ontbreken voorzieningen zoals in verband daarmee opgenomen in art. 71 Rv. Het verdient aanbeveling te verduidelijken op welke wijze uitvoering dient te worden gegeven aan een verwijzingsbeslissing.

Vrijwaring

18. Het voorgestelde art. 626 lid 7 Rv regelt dat een hoofdzaak en vrijwaring door de rechtbank Rotterdam worden beslist indien ten minste één een vordering betreft die onder de wettelijke concentratie valt. De toelichting vermeldt dat voor dit geval niet met zoveel woorden de eis van samenhang is gesteld, omdat samenhang per definitie aanwezig is.

19. Het voorstel betekent dat een zaak in vrijwaring die onder de bevoegdheid van de rechtbank Rotterdam valt, steeds leidt tot verwijzing van zowel de vrijwaring als de hoofdzaak naar de rechtbank Rotterdam. De Adviescommissie ziet niet in waarom een vrijwaring steeds ongeacht het onderwerp van de hoofdzaak bepalend moet zijn voor de relatieve competentie in de hoofdzaak. Verwijzing van de hoofdzaak naar een ander gerecht dan het gerecht waar de hoofdzaak aanhangig is gemaakt, kan voor partijen een reële belasting betekenen. Ook is van belang dat het met enige regelmaat voorkomt dat de vrijwaring, waarin de gedaagde in de hoofdzaak eiser is, een verstekzaak is. Het verdient dan ook overweging de rechter een discretionaire bevoegdheid te geven om te beslissen of verwijzing van de hoofdzaak aangewezen is ingeval een zaak in vrijwaring onder de bevoegdheid van de rechtbank Rotterdam valt.

Overgangsrecht

20. Het voorgestelde artikel II bepaalt dat de wet van toepassing zal zijn op gedingen die aanhangig zijn gemaakt na de inwerkingtreding van de wet.

21. Het voorstel noch de toelichting maakt duidelijk wat het overgangsrecht betekent ingeval na de inwerkingtreding van de wet een rechtsmiddel wordt aangewend tegen een uitspraak die is gedaan voor de inwerkingtreding van de wet. Geldt de eis van aanhangig zijn alleen in eerste aanleg, of voor alle instanties? Ook kan de vraag rijzen wat de bedoeling is indien er een verstekvonnis is gewezen voorafgaand aan de inwerkingtreding van de wet en het verzet na de inwerkingtreding wordt ingesteld. Het verdient aanbeveling dit te verduidelijken.

Tot slot

De Adviescommissie hoopt met dit advies een bijdrage te hebben geleverd aan de verdere uitwerking van het wetsvoorstel. Tot nadere toelichting is zij desgewenst gaarne bereid.

Hoogachtend,

voorzitter Adviescommissie